

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ AL CARRER NOU DE
LA RAMBLA, 97-105/ CARRER SANTA MADRONA,2-
8.(BARCELONA)**

Codi MHCB: 226/04

Data intervenció: 10 al 31 de gener de 2005

Mª Teresa Gilisbars de Francisco

Mataró, a GENER de 2005

ÍNDEX

1.- SITUACIÓ DEL JACIMENT

- Fitxa Tècnica
- Introducció
- Context Geogràfic

2.- NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS

3.- MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

4.- METODOLOGIA

5.- DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

6.- CONCLUSIONS

7.- BIBLIOGRAFIA

8.- REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

9.- DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

9.1- Documentació fotogràfica

9.2- Documentació Planimètrica

1.- SITUACIÓ DEL JACIMENT

FITXA TÈCNICA

Nom del carrer: Carrer Nou de la Rambla¹ 97-105/ Carrer Santa Madrona²,2-8
(Barri del Raval, Ciutat Vella)

Terme municipal: Barcelona

Comarca: Barcelonès

Data inici dels treballs: 10 de Gener de 2005.

Data finalització dels treballs: 31 de Gener de 2005

¹ Nou de la Rambla: aquest carrer es va obrir l'any 1788 per iniciativa del Capità General de Catalunya (1788-1789) i corregidor de Barcelona, Francisco González de Barrecourt, comte del assalto, nom que li fou otorgat, no obstant això, sempre va ésser popularment conegut amb l'actual nom, oficialment reconegut durant la segona república i novament des de l'any 1979.

² Santa Madrona: (Tessalònica segle III-IV). Màrtir cristiana. Patrona dels mariners. Una tradició medieval narra que el seu cos, portat d'Orient per uns mercaders cap a Marsella, hagué de ser dut a Barcelona a causa d'una tempesta. Hom el venerà a l'església de Sant Fruitós, al peu de Montjuïc, esdevinguda de Santa Madrona. Alguns biògrafs tardans la feren filla de Barcelona. A Seva (Osona) una tradició oral la fa pastoreta del lloc.

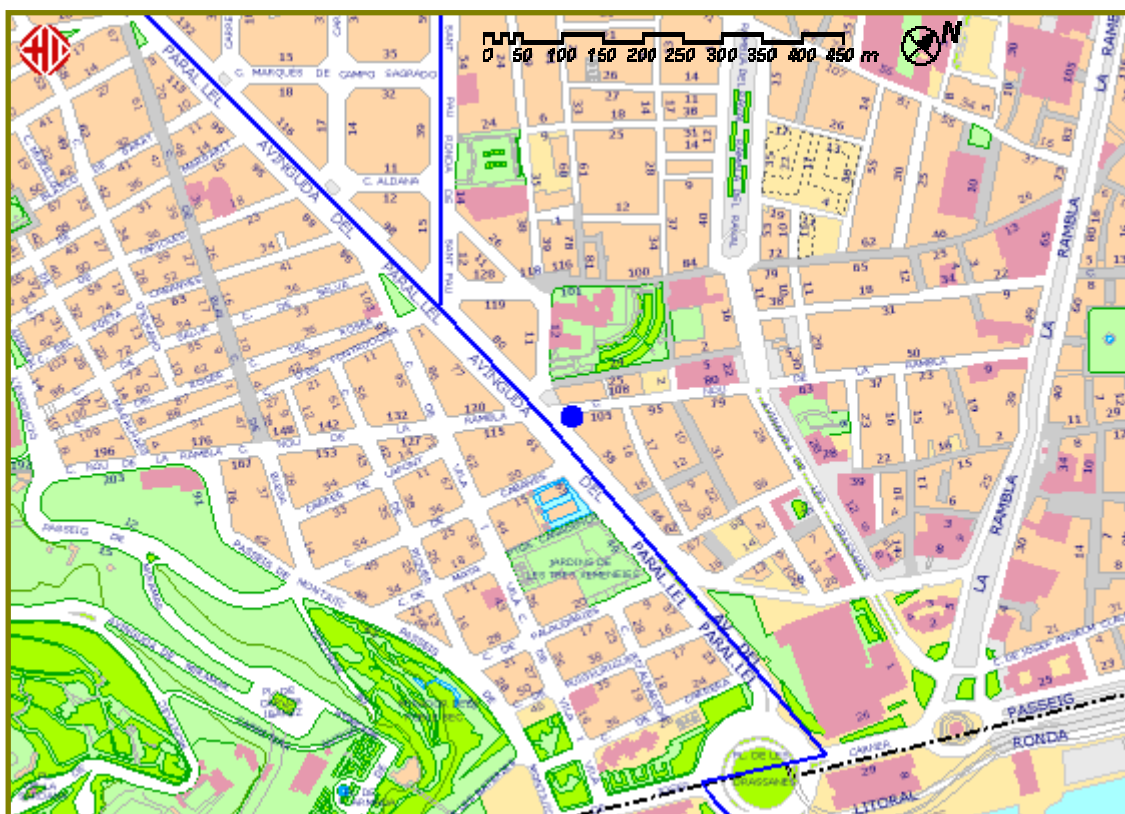
INTRODUCCIÓ

La present intervenció preventiva ha tingut lloc als carrers **Nou de la Rambla, 97-105** i carrer **Santa Madrona, 2-8** del districte de Ciutat Vella, Barcelona.

El treballs, realitzats per **Fecsa-Endesa** i adjudicats a les empreses **Espelsa**, han estat supervisats pel **Servei d' Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona**.

La direcció arqueològica ha estat assumida per l' arqueòloga Mª Teresa Gilisbars de Francisco de l'empresa **ÀTICS, SL. Gestió i Difusió del Patrimoni Històric i Arqueològic**.

Els treballs arqueològics es van iniciar el dia 10 de gener i van finalitzar el dia 31 del mateix mes de l'any 2005.

Il·lustració 1: mapa Urbanístic de la zona a intervenir.

CONTEXT GEOGRÀFIC

El carrer Nou de la Rambla 97-105 i el Carrer Santa Madrona, 2-8, motiu de la intervenció pertanyen al Barri del Raval dins el districte de Ciutat Vella. Des d'un punt de vista geològic el pla de Barcelona comprèn les formacions quaternàries que s'estenen des del mar fins al canvi de pendent en contacte amb la Serralada Litoral, i que limiten al sud-oest pel Massís del Garraf i al nord-est pel Turó de Montgat.

Els orígens de la ciutat de Barcelona se situen al Mont Tàber, molt a prop del mar i dominat al sud pel promontori de Montjuïc, que facilita la defensa del seu litoral. Ben aviat, però, els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putxet, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic, podem diferenciar tres zones dins la ciutat.:

1. El nucli antic, prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc, que restà emmurallat fins la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Aquest espai inclou:
 - a) Un nucli central conegut com a barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana.
 - b) Un seguit de petites viles al seu voltant que es van formar en època medieval i que van quedar incloses dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè.
 - c) Els sectors de la Rambla i el Raval que començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins el tercer recinte fortificat de la ciutat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.
2. Un seguit de pobles que neixen entorn de la ciutat i que n'acabaran formant part a finals del segle XIX.

3. Per últim hi trobem l'Eixample, una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX, seguint el Pla d'Ildefons Cerdà, quan ja s'havien enderrocats les muralles que impedièren el creixement urbanístic de Barcelona.

2. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS.

El lloc on s'ha desenvolupat la intervenció arqueològica se situa, com s'ha indicat anteriorment, al barri del Raval -deformació d'un mot àrab, rabad, que significa suburbi- la trama actual del qual no quedà fixada de manera definitiva fins a principis del segle XIX, com a conseqüència d'haver estat sempre allunyat tant del centre institucional i administratiu —situat al voltant de l'ajuntament i de l'actual edifici de la Generalitat—, com del centre comercial i de negocis, proper al port.

En època romana aquesta àrea quedava situada fora del recinte emmurallat però la fundació de l'església de Sant Pau del Camp l'any 914 comportà el sorgiment d'un nou barri o raval extramurs.

Aquest fenomen no ha de ser considerat com un fet puntual, sinó com una transformació general que afectà tota la ciutat medieval de Barcelona, ja que des del segle IX i, sobretot, dels segles X al XII, anaren sorgint petits nuclis poblacionals, fora de muralles, al voltant de centres d'ordre econòmic i religiós.

Amb la determinació d'incorporar aquestes poblacions a la ciutat, més o menys properes a l'antiga Barcino, s'establí un pla urbanístic per a crear un nou perímetre de la muralla, la qual fou definitivament superada el segle XIX.

El Raval era en aquest moment un barri fabril i de residències populars, organitzat al voltant de tres grans eixos: el carrer Tallers, el carrer Hospital i el carrer Sant Pau; tots tres de tradició medieval, orientats des de mitjans del segle XIV a les portes de la muralla medieval de Barcelona.

Això no obstant, durant els segles XV, XVI i XVII, el barri es presenta amb una fesomia en la que predominen les terres d'horta, petits horts amb pous a prop que acostumaven a ser propietat d'algun noble o institució religiosa i que s'arrendaven a camperols modestos.

No serà fins al segle XVIII que, a conseqüència de l'augment demogràfic i el creixement econòmic, es comenci a definir el seu traçat urbà actual, que s'acabarà concretant a finals d'aquesta centúria.

El barri del Raval, fins ben entrats els anys setanta, rebia el nom oficial i popular de "districte cinquè". Aquest terme administratiu va néixer al juliol de 1897 en aprovar-se una distribució de Barcelona en districtes que va adjudicar tota la zona compresa entre la Rambla i les rondes de Sant Antoni i de Sant

Pau al districte cinquè. La seva part meridional, la que va des del carrer Hospital fins a les Drassanes, també era coneguda pel nom que encara persisteix de “Barri Xino”.

Urbanísticament i sociològicament hi ha hagut des de sempre dos raval, que uns anomenen senzillament Nord (des del carrer Hospital a la Ronda de Sant Antoni) i Sud (des del carrer de l’ Hospital fins al mar), o el Raval de Ponent (el del Nord en referència al nom antic i popular del carrer de Joaquim Costa) i de Sant Pau.

Urbanísticament, el primer Raval disposava d’alguna zona esponjada, més moderna i planejada, com la dels carrers del Doctor Dou i dels Àngels. Sociològicament, era un barri obrer i menestral. El segon Raval, el Sud o de Sant Pau, estava format per carrers encara més atapeïts.

Pel que fa a les **intervencions anteriors** en són molt nombroses les efectuades al barri, ens centrarem, però, en les més properes a la zona d’actuació tant a nivell temporal com geogràfic, entre les quals destaquen les dutes a terme a l’entorn del Monestir de Sant Pau del Camp.

Les intervencions portades a terme al voltant del carrer de Sant Pau i la església de Sant Pau del Camp comencen el 1988-1989, quan a la part posterior de l’esmentada església es documentaren les restes d’una vila amb una zona destinada a l’emmagatzematge. També s’hi localitzà, en contacte amb la vila, part d’una necròpolis amb tombes de tegulae, de les que se n’excavaren un total de 20 (GRANADOS, 1991; VV.AA., 1993).

La segona intervenció arqueològica que afectà la zona es duagué a terme com a conseqüència de la construcció d’una nova caserna de la Guàrdia Civil l’any 1991. A la zona més propera al carrer Sant Pau s’hi trobà la continuació de la necròpolis documentada l’any 1989, amb 32 enterraments nous, datats entre els segles IV-VI. Alhora, es documentaren assentaments prehistòrics del Neolític i de l’Edat del Bronze (VV.AA., 1993).

Més tard es duagué a terme una altra, entre novembre de 1998 i març de 1999. En aquesta actuació es posen al descobert, per una part, les restes d’un assentament alt-imperial, del que únicament s’han conservat algunes sitges i pous com les troballes més significatives; i, per l’altra, 26 tombes que

s'incorporen a les exhumades en campanyes anteriors (ARTIGUES, 2001). Poc després, s'excaven dos enterraments d'època romana que havien aparegut en el seguiment d'unes rases a la mateixa zona que la intervenció anterior. S'excavaren a finals de l'any 2000 (MARTÍN, 2000).

3.- MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

La memòria que presentem fa referència als treballs arqueològics realitzats al carrer Nou de la Rambla 97-105 i carrer Santa Madrona 2-8, situats al barri del Raval (Districte de Ciutat Vella, Barcelona), entre els dies 10 i 31 de gener de 2005, i dirigits per l'arqueòloga Mª Teresa Gilisbars de Francisco.

Aquesta intervenció ha estat encarregada a ÀTICS S.L – Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric -, d'acord amb la resolució de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya, la que autoritza els treballs esmentats. La supervisió va a càrrec de la Secció d'Arqueologia Urbana de la Ciutat de Barcelona.

La intervenció arqueològica duta a terme als carrers Nou de la Rambla 97-105 i Santa Madrona 2-8, situats al barri del Raval, s'inclou dins d'un projecte d'instal·lació de línies elèctriques a realitzar per l'empresa FECSA-ENDESA. Es tracta d'una canalització en rasa de la línia subterrània de Baixa tensió, amb número d'obra: 118870.

El control arqueològic de l'obra es justifica sobretot, per una qüestió de prevenció, ja que es tracta d'una zona situada dins el perímetre d'expectativa arqueològica, al barri del Raval que s'inclou dins el centre històric de la ciutat.

Els objectius de la intervenció arqueològica eren localitzar i documentar les possibles estructures i restes arqueològiques trobades durant el procés d'obertura de les rases dels carrers esmentats i així obtenir la màxima informació possible de l'àrea afectada per tal de complementar els estudis realitzats fins ara. I documentar i evitar la destrucció de les possibles restes que hi puguin aparèixer.

Els treballs pertinents a la instal·lació del cablejat han estat realitzats per l'empresa Espelsa i han consistit en l'obertura d'una rasa de 84 m de llarg per uns 60cms d'ample, i amb una profunditat màxima de d'entre 60 i 100cm, en sentit longitudinal al traçat del mateix carrer Nou de la Rambla/ Santa Madrona, just a l'esquerra de la vorera del carrer Nou de la Rambla des del Paral·lel. Al mateix temps s'ha procedit a obrir diverses cales a l'inici de la rasa, al seu extrem nord i una altra al extrem sud de la rasa.

4.- METODOLOGIA

Els treballs realitzats en la present intervenció arqueològica s'han dut a terme, sota un estricte rigor i control arqueològic. Es tracta d'un seguiment arqueològic de caràcter preventiu i de control dels moviments de terres, per a la documentació de possibles restes. En aquest cas els treballs que s'han realitzat han consistit en l'obertura de la pavimentació al llarg del tram de la rasa de 84 m en total, mitjançant un martell pneumàtic, i posteriorment l'extracció del contingut de la mateixa rasa amb pic i pala.

Tenint en compte que la tasca de l'arqueòleg és la recollida de la màxima quantitat d'informació possible per a la reconstrucció i lectura del passat, s'ha seguit una estricta metodologia científica. Com a sistema d'enregistrament s'ha utilitzat el mètode Harris, consistent en documentar cadascuna de les unitats estratigràfiques detectades mitjançant una fitxa, i assignant un número d'Unitat Estratigràfica (U.E.) a cada un dels retalls, farciments i estructures aparegudes durant l'actuació.

S'ha realitzat també la corresponent documentació fotogràfica dels treballs realitzats, en format de paper i digital. També s'ha elaborat la planimetria corresponent, i un dibuix detallat en planta. La documentació gràfica consta d'una plànol topogràfic amb la situació de la rasa dins de la xarxa urbana actual del barri del Raval, a més de la planta a escala 1:20.

A la intervenció se li ha donat el codi 226/04 del MHCB. La documentació fotogràfica obtinguda dels treballs d'excavació realitzats l'incloem en un inventari fotogràfic, on cadascuna de les fotografies portarà el codi de el intervenció- 226/04- i el número identificador del propi inventari fotogràfic.

Hem de fer menció, que a part dels treballs de camp realitzats, també vam procedir a fer un estudi de recopilació bibliogràfica de la zona a intervenir, per detectar els possibles elements arquitectònics i arqueològics que ens podíem arribar a trobar durant la intervenció.

5.- DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES.

Durant el procés d'obertura i buidatge de la rasa realitzada al carrer Nou de la Rambla 97-105, Santa Madrona 2-8, no hem detectat cap resta material, ceràmica, ferro, bronze,... ni tampoc cap resta estructural.

La seqüència estratigràfica és la següent:

U:E 101: Paviment vorera

U.E 102: Formigó

U:E 103: Reompliment de sauló.

Així, doncs la intervenció ha resultat negativa en la documentació de materials o estructures arqueològiques.

Com podem apreciar a la imatge de la il·lustració 7 veiem que la rasa ha estat realitzada en una zona on anteriorment s'havien fet rebaixos de terres per a la instal·lació de serveis. En primer terme veiem un cablejat elèctric, i en tota la rasa també hem vist els tubs del gas i de l'aigua.

En l'altra imatge, podem veure la

Il·lustració 2: Vista general de l'obertura de la rasa .

seqüència estratigràfica, totalment mancada d'interès arqueològic. Podem dir doncs, que no s'han documentat restes arqueològiques ja que la zona havia estat oberta amb anterioritat, reomplint la totalitat de la rasa amb sauló (U.E 103).

Il·lustració 3: Detall de la rasa.

6.- CONCLUSIONS

La intervenció arqueològica es va dur a terme per a documentar possibles restes arqueològiques que poguessin aparèixer a la zona intervinguda, donada la coneguda importància històrica del barri del Raval, però durant el procés d'excavació de la rasa no es va documentar cap resta ni estructural ni material.

Així doncs, al llarg de tota la rasa no hem documentat cap mena d'estratigrafia fiable ja que aquestes han estat molt afectades per la instal·lació de serveis moderns i no presenten cap mena d'estructura antiga que es pugui documentar.

Caldrà doncs, esperar futures intervencions que aportin noves dades per poder avançar en la història d'aquest barri i de la ciutat.

7.- BIBLIOGRAFIA

- **AAVV.-** *Història de Barcelona*, vol. 2, 3, 4, 5. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1992.
- **AAVV.-** *Guia del Patrimoni Monumental i Artístic de Catalunya*, vol. 1. Pòrtic. Barcelona, 2000.
- **AAVV.-** Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històrico-Artístic de la Ciutat de Barcelona, Ajuntament de Barcelona, dirigit per Josep Emili Hernández-Cros.
- **AGUINAGALDE**, Borja de. "Informe del Gobierno Vasco, Iragi."
- **ALBERTI.** *Diccionari Biogràfic*, 1969.
- **ALMERICH I SELLARÉS, LLUÍS.** *Història dels carrers de la Barcelona Vella*. Ed. Millà, 1949.
- **AMADES, JOAN.** *Històries i Llegendes de Barcelona*. Edicions 62.
- **ARANDA, PILAR.** Escrits sobre nomenclatura, al Pla de la Ciutat.
- **ALMERICH, L.-** *Història dels carrers de la Barcelona vella*. 1949.
- **BADENAS I RICO, MIQUEL.** *El Paral.lel. Amarantos*, 1993.
- **BALAGUER, VÍCTOR.** *Las calles de Barcelona en 1865*.
- **BRAVO,F.-** *Los nombres de las calles de Barcelona*. Volumen I.Fenicia. Madrid 1971
- **BALAGUER, V.-** *Las calles de Barcelona en 1865*, vol. I, Madrid, 1888
- **BUSQUETS, J.-** *El plantejament a la Ciutat Vella: Una eina de treball per a la seva rehabilitació a Barcelona. Metròpolis de la Mediterrània*, núm.1, 1986
- **CARRERAS CANDI, F.-** *Geografia General de Catalunya*, vol. III. Barcelona, 1909
- **CALPENA I MARCOS,D.,** *Memòria d'intervenció arqueològica als carrers carne i Riera Alta, Barri del Raval*, (Barcelona,2001), Memòria inèdita
- **CIRICI,A.-** *Barcelona pam a pam .*, Ed. Teide, Barcelona, 1985

- **DURAN I SANTPERE, A.-** *Barcelona i la seva història. La formació d'una gran ciutat. Documents de Cultura. Curial. Barcelona, 1973.*
- **FABRE, JAUME.-** *Tots els barris de Barcelona. 1976.*
- **FERRER I MALLOL, MARIA TERESA.-** *Història de Barcelona.*
- **FLORENSA, F,** *Memòria d'intervenció arqueològica al Pla central del Raval, Barri del Raval, Barcelona, 2001.*
- **GARCÍA MARTÍN, MANUEL.-** *La Barceloneta.*
- **GARCIA I ESPUCHE, A.-** *Espai i societat a la Barcelona pre-industrial. Barcelona, 1986.*
- **HERNANDEZ-CROS, J.E. –** *Arquitectura de Barcelona, Editat per la Demarcació de Barcelona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.*
- **MOLL, FRANCESC DE B.** *Els Llinatges Catalans, 1982.*
- **MOREU-REY, ENRIC.-.** *Toponímia antiga i moderna del Pla de Barcelona. "Ponència I Congrés d'història del Pla de Barcelona", 1982; Els noms de lloc. 1965.*
- **PI I ARIMON, A.A.** *Barcelona antiga i moderna. Gorchs, 1854; Diccionario de calles y plazas de Barcelona*
- **PI I ARIMÓN, A. –** *Barcelona antigua y moderna. Barcelona 1854, Tomo*
- **SAGARRA I SISCAR, FERRAN DE.** *Dades i clarícies referents a la història d'aquesta vila i parròquia. Sarrià. Impr. Francesc X. Altés. 1921.*
- **SOLÀ, GERMANS.** *El creixement urbà de Gràcia en les dècades de 1820 i 1830. Anàlisi de la urbanització Trilla.*
- **SUBIRANAS FÀBREGAS, C.-** *Memòria d'intervenció arqueològica a la plaça Ramelleres, Barri del Raval, Ciutat Vella. Barcelona, 1998*
- **TORRENT, ANNA M.** *Els noms dels carrers de Sants. UEC, 1977.*
- **VILA, PAU, I CASASSAS, L.-** *Barcelona i la seva rodalia al llarg del temps.*
- **VILARRÚBIA I ESTRANY, JOSEP M.-** *Història dels carrers de: Sants, La Bordeta, Sarrià, Hostafrancs, Gràcia.*

8.- REPERTORI ESTRATIGRÀFIC.

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRAFICA		UE : 101		
Sector: 1	Fase:	Cronologia: Segle XX		
DEFINICIÓ :	Paviment			
DESCRIPCIÓ :	Enllosat de grans dimensions que pavimenta la vorera dels carrers Nou de la Rambla 97-105 i el carrer Santa madrona 2-8. Lloses rectangulars de 60 X 40 cm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRAFICA		UE : 102		
Sector: 1	Fase:	Cronologia: Segle XX		
DEFINICIÓ :	Preparació de formigó			
DESCRIPCIÓ :	Un nivell fet a base de formigó que serveix com a preparació per l'enllosat U.E. 101			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

FITXA D'UNITAT ESTRATIGRAFICA				UE : 103	
Sector: 1		Fase:		Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :		Farciment/ Reompliment			
DESCRIPCIÓ :		Farciment de sauló			
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es rebleix per		
	Cobreix a		Es cobert per	102	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

9.- DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

9.1- Documentació Fotogràfica

Il·lustració 4: Vista general de l'obertura de la Rasa.

Il·lustració 5: Obertura de la Rasa.

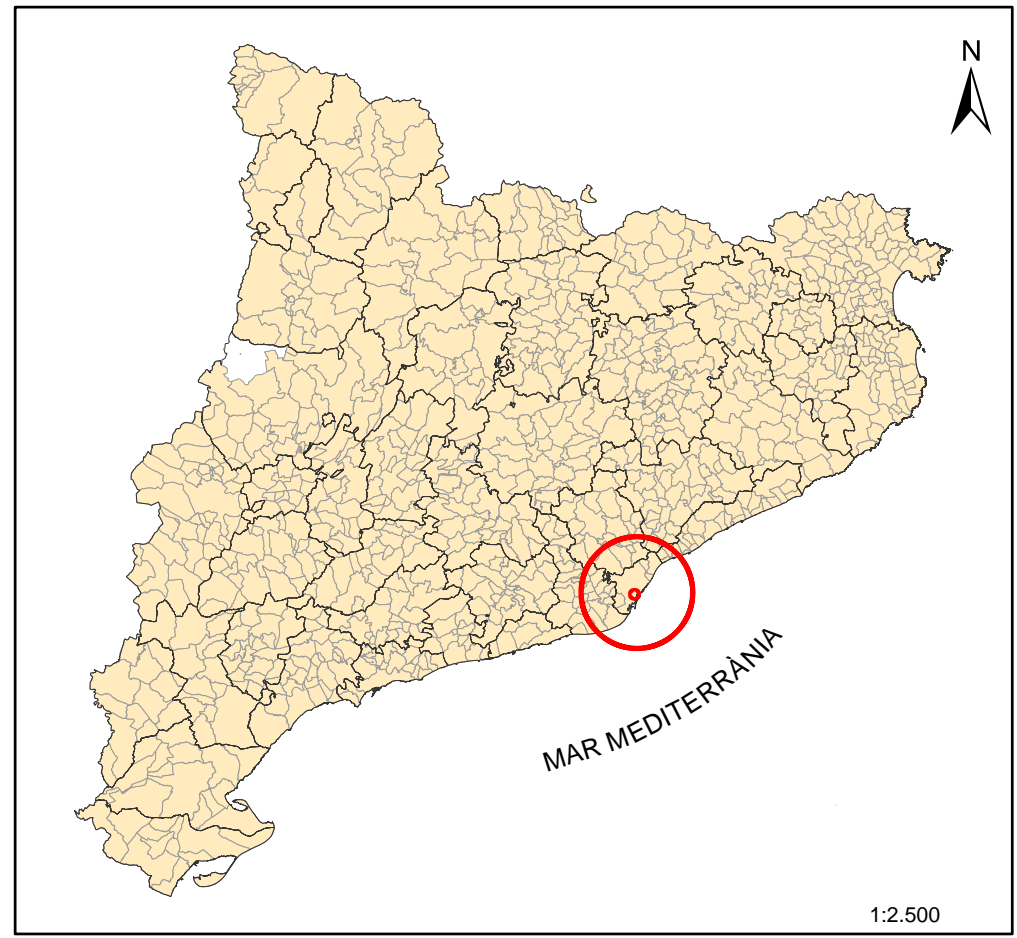

Il·lustració 6: Obrers treballant en l'obertura de la Rasa.

Il·lustració Vista general de l'obertura de la Rasa.

9.2- Documentació Planimètrica

1:2.500

LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
 CARRER NOU DE LA RAMBLA, 97-105,
 CARRER SANTA MADRONA, 2-8
 Codi MHC: 226/04

MUNICIPI/S: BARCELONA

COMARCA/QUES: EL BARCELONÈS

PROVÍNCIA: BARCELONA

DISSENY I ELABORACIÓ: ALEX MORENO, DAVID SOLER
 BASE CARTOGRÀFICA: INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA
 PROJECCIÓ UTM FUS 31N AMB DATUM EUROPEU DE 1950 (PARÀMETRES ICC/UB)

Escala 1:2.500

